

בבא קמא עט

משה שווערד

1. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף עח/ב

(עו) מכרה חוץ מל' יום. פירש"י אעשה בה מלאכתי. כוונת רש"י דאין לפרש שמכר לו לאחר ל' יום, דא"כ אין זה שייך לשיוור במכירה דקודם ל' לא מכר לו ואחר ל' אין שיוור במכירה, ע"כ פירש שהמכירה היא לאלתר אלא ששייר לעצמו תשמישין של ל' יום כמו במוכר עבדו ופסק עמו שישמשנו ל' יום, דקנין הגוף שייך מיד ללוקח וקנין הפירות נשאר אצל המוכר:

2. ספר קצות החושן על חו"מ סימן רט

[י] כך אינו משייר דבר שלא בא לעולם - בפרק מרובה (ב"ב עח, ב) בעי ר' ירמיה, מכרה חוץ לשלשים יום חוץ מעוברת מהו, אליבא דמ"ד עובר ירך אמו לא תבעי לך דהא שייך בה, כי תבעי לך אליבא דמ"ד עובר לאו ירך אמו כיון דמחבר בה הוי שיוור, או דלמא כיון דצריך לאשתרוי בהדה בשחיטה כמאן דמשייר בגופה דמי. ולדעת הש"ע (סעיף ד) דעובר ה"ל דשלבל"ע, א"כ האי חוץ מעוברת היכי דמי, אם שייך בעוברת לחוד אין אדם משייר דשלבל"ע, ואם משייר פרה לעוברת, א"כ היכי תליא בעובר ירך אמו תיפוק ליה דמשייר בגופה לעוברת ולא מחוץ למלאכתה, דבעי לה שם, ומה נראה ראייה למ"ש בסק"א לשטת הרמב"ם דעובר ה"ל דבר שבא לעולם, ובתה"ד (סי' ער) ז"ל:

3. שערים מצויינים בהלכה

הרמב"ם (גניבה פ"ב הי"ב) כתב כל האיבעיות שבגמ' וחיסר חוץ מעוברת מהו, וכתב בשער המלך (שם) משום שהרמב"ם פוסק שעובר ירך אמו הוא, וא"כ ודאי הוי שיוור, ועי"ש שהביא מיש"ש (סי' ל) דס"ל דהרמב"ם פוסק עובר לאו ירך אמו ונ"י במנ"ח (מצוה לו-ח) מש"כ בדעת הרמב"ם. וביד דוד מפרש שהרמב"ם כללו במה שכתב, כללו של דבר כל ששייר עמה דבר הניתר בשחיטה פטור, והרי בכלל זה העובר, וביש"ש נמי תמה על הרי"ף שלא הביא הנך בעיות, בפרט שהוא פוסק בכל תיקו אם תפס לא מפקינן מיניה, וא"כ יש נפק"מ גדולה בזה.

4. רש"ש על בבא קמא דף עח/ב

שם בעי ר"פ גנבה קטעה ומכרה מהו. הקשה לי חכם א' תיפוק ליה דהויא שינוי וקנאה (עי' לעיל סה ב תד"ה הן דבשינוי שאינו חוזר לכ"ע קני לבד לב"ש) ושליו הוא מוכר והשבתיו דקטיע לא מיקרי שינוי כמו גזל דיקלא וקטליה כו' דאר"פ גופיה (לקמן צו) דלא קני וטעמיה דבעינן שישתנה שמו ג"כ ע"י השינוי וכמש"כ התוס' (שם צג ב) ד"ה עצים:

5. תוספות רי"ד על בבא קמא דף עח/ב

בעי רב פאא גנבה קטעה ומכרה מהו. אי קשיא, והא בשקטעה קנאה בשינוי מעשה וכי קא מזבין דידיה קא מזבין. תשובה. לא יחשב זה שינוי, שהגוף נשאר כמו שהיה ולא נשתנה אלא שחיסר ממנו אבר אחד. ועיין בריש פירקא במהדורא תיניא (חבל על דאבדון). כל מה שפירשתי גבי הכא במאי עסקינן כגון שקוצען (לעיל סו, ג), ראוי לומר כאן:

6. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף עז/ב

(עז) גנבה קטעה ומכרה מהו. ביאור הספק די"ל דחיוב דו"ה הוא על מעשה הגניבה הראשונה היכא ששונה בחטא, וא"כ צריך לחול הדין הזה בשעת גניבה להתחייב בדו"ה כשישחוט או דילמא דהחיוב מתחדש בשעת טביחה ומכירה, אלא דלפי"ז תיקשי לדברי תוס' לעיל ס"ו בשמנה והכחישה דמשלם דו"ה כדמעיכרא ואמאי כיון דהחיוב מתחדש עכשיו בשעה שהיא כחושה:

7. נחלת משה

מי אמרינן מאי דגנב הא לא זצין וכו'. האיצטא היא חס
נאמר דמכרו קאי על "כי יגנוז" דהיינו דבעינן שימכור
הכל מה שגנב או דלמא דמכרו קאי על השור דהיינו שימכור
כל השור שנמלא צרשותו.

8. קובץ ביאורים - מסכת בבא קמא אות נט

דף ע"ט ע"א גנב והקדיש חייב. מ"ל מכרו להדיוט מ"ל מכרו לגבוה ראיתי במנחת חינוך (דין גניבה) שכתב, דאם גנב והקדיש ואח"כ נשאל על הקדשו פטור מדו"ה, כיון דנעקר ההקדש למפרע. ודבריו תמוהין, כיון דקיי"ל לרב נחמן דעל מעשה ההקדש לחוד חייביה רחמנא אף דלא אהנו מעשיו (עיין בתוס' ד"ה גנב), א"כ מה בכך שנעקר ההקדש למפרע, הא הדיבור (אמירתו לגבוה) לא נעקר. ואפשר ליישב דבריו, דהנה לכאורה לפי הנ"ל אם גנב ומכר ונמצא טעות בהמכר ראוי לומר שיתחייב בדו"ה, דהא טעות אינו מבטל אלא את חלות הקנין, אבל הפעולה לא תתבטל ע"י טעות, ולחיוב דו"ה אין אנו צריכין אלא מעשה המכירה גרידא. אבל באמת זה אינו, דאף דס"ל לרב נחמן דלא בעינן אהנו מעשיו, מ"מ מעשה המכירה מיהא בעינן, וכשם שאם משך ברה"ר אנו אומרים שלא היה כאן מעשה הקנין, ה"נ אם היה טעות בהמכר ואין כאן רצון לקנות, גם מעשה הקנין אין כאן, דכי היכי דקנין בעי א' מדרכי הקנינה, ה"נ בעינן רצון הקונה והמקנה. ואם גם בנשאל על הקדשו גזה"כ הוא שיהא כטעות גמור בשארי קנינים, אפשר דפטור מדו"ה:

9. דף על הדף מסכת בבא קמא דף עט עמוד א

בגמ': גנב והקדיש גנב והקיף גנב והחליף גנב ונתן במתנה גנב ופרע חובו גנב ופרע בהקיפו גנב ושלח סבלונות בבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמשה. כתבו בתוספות (ד"ה גנב), 'ואיירי בקדשי בדק הבית, דלא שייך למימר מעיקרא תורא דראובן והשתא תורא דראובן, כמו בקדשי מזבח שקרבן קרב לכפר על הבעלים, ונשחט לשמו, ושם בעליו עליו'.

במשך חכמה (פר' בחוקותי) דקדק בלשון הכתוב, דלגבי הקדש נאמר (ויקרא כז, יג), 'ואם גאל יגאלנה ויסף חמישיתו עליו', ואילו לגבי בשדה אחוזה נאמר (שם יט) 'ואם גאל יגאל את השדה המקדיש אותו', דייקה התורה לכתוב 'המקדיש', ולמה בהקדש לא נאמר 'המקדיש'. אלא משום דבהקדש בדק הבית יצא הדבר מרשותו לגמרי ואין לו בו זכות יותר מאחר, כמו שכתבו בתוספות, אבל קדשי מזבח עדיין שם בעלים עליהם, ולכן עדיין השור על שם של ראובן נקרא, לפיכך אינו חייב ארבעה וחמשה אם הגנב הקדישו למזבח.

לפי זה מדויק היטב, דלכן בקדשי בדק הבית כשדה אחוזה, הדגישה התורה 'המקדיש', ללמדינו שהוא זה המקדיש ואין לו יותר זכויות כבעלים אלא כאחר הוא, אבל בהקדש שמדובר באופן שהקדיש תמימים ונפל בהם מום, שיש לו זכות בעלים, בזה לא כתב התורה המקדיש אלא סתמא, משום דהוא באמת גם בעלים חוץ ממקדיש.

10. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף עט עמוד א

או פרע בחובו. שהיה חייב לחברו קודם לכן מעות גמורין שהלוה לו או פרע בהקפה שקנה בשר ויין מחבירו בהקפה ועכשיו נתן אותו גנב זאת הבהמה שגנב לחנוני שהקיף לו ואף על פי שלא באו מעות לידו מעולם אפילו הכי מקריא מכירה. ה"ר יהונתן ז"ל.

11. שערים מצויינים בהלכה

דף עט. גנב והקיף וכו'. פרש"י מכר באמנה ואשראי, ולא קיבל דמים. וכתב במנ"ח (מצוה נד) אם לא הקנה לו בקנין המועיל בדבר שהוא שלו לא הוי בכלל ומכרו רפטור. ונסתפק אם מכרו קודם יאוש בקנין דרבנן כגון אגב קרקע ומשיכה, אי תלוי בהשיטות אם ע"י דרבנן נעשה דבר תורה נ"ע במלא הרוצים ערך איסור דרבנן, אי מיקרי

רע"י בחזון איש (סי' יז-טז) הא דגנב והקדיש חייב בד' וה', היינו מדרבנן, וכיון דחייל ההקדש ע"י קנין דרבנן חשיב מכר מן התורה, וכל זה בקדושת דמים, אבל בתם והקדישו קדושת הגוף, לא תקנו חכמים בזה שיקנה, שאין רצון חכמים בקרבן זה, ע"ש בדבריו.

12. שיטה מקובצת מסכת בבא קמא דף עט עמוד א

ושלח סבלונות לבית חמיו. נמי מקריא מכירה דשמא תאמר כיון שקדשה מקריא קנין כספו וליחשוב כמי שנתנה לאשתו דלא מקריא נתינה שהרי מה שקנתה אשה קנה בעלה קמשמע לן דלא דמיא ארוסה לנשואה ומכירה גמורה היא. ה"ר יהונתן ז"ל.

13. שערים מצויינים בהלכה

מה לי מכרו לשמים. כתב בתו"ת (משפטים כא-לו אות ש) דהוראת השורש מכר, היא גם במסירת דבר לרשות אחר מבלי לקחת דבר אחר תמורתו, כמו (תהלים מד-ג) "תמכור עמך בלא הון", וא"כ אין נפק"מ אם מוסרו להדיוט או להקדש, דעכ"פ מוציאו מרשותו לרשות אחר.

14. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף עט עמוד א

ז] אף על גב דבכל התורה כולה אין שליח לדבר עבירה –

א. הגמ' [קידו' מב ב] אומרת הטעם משום דאמרינן דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. נחלקו הראשונים האם הטעם הזה נשאר למסקנה. הרי"ף והרא"ש בקידו' הביאו למסקנה שאין שליח לדבר עבירה משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. וכן מוכח מתוס' [כאן ובקידו' שם וב"מ י ב] שכתבו שאם שליח שוגג יש שליח לדבר עבירה כיון שלא שייך לומר דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים. גם רש"י [קידו' מג. ד"ה ולמ"ד וב"ק נא א] הביא למסקנה את הסברא של דברי הרב.

אבל התוס' שאנץ [ב"מ י ב] כתב שלפי המסקנה הגמ' בקידו' לומדת שאין שליח לדבר עבירה משחוטטי חוץ, או מב' כתובים הבאים כאחד שאין מלמדים, אין שליח גם כשלא שייך הטעם משום דברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים.

גם הריטב"א בקידו' כתב שהמקור שאין שליח לדבר עבירה הוי מקראי, והסברא הנ"ל הוי להטעים הקרא, וגם בשוגג שאין הסברא מ"מ גזה"כ שאין שליח לדבר עבירה. וכן מסיק הש"ך [סימן שמח - ו].

ב. הסמ"ע [סימן קפב - ב] מבאר הטעם דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעים, היינו דמשלח אומר קסבור הייתי שהשליח לא ישמע לי כיון שהשליח חייב לשמוע לדברי הרב ולא לדברי התלמיד. וכן כתבו תורא"ש ותוס' שאנץ [בב"מ י ב], ולפ"ז הוי חסרון מצד שליכא מינוי מצד המשלח. ולפ"ז מובן היטב דאם השליח שוגג יש שליח לדבר עבירה, דאין המשלח יכול לומר שסבור שלא ישמע לו, דלמה לא ישמע אם אינו יודע שעושה עבירה.

רע"א [ב"מ י ב] ופנ"י [קידו' מב: לתד"ה אמאי] מפרשים שבעבירה התורה לא חידשה שליחות, כיון שצריך לשמוע בקול הרב ולא בקול התלמיד. ולפ"ז גם בשוגג י"ל שהתורה לא חידשה שליחות לעשות עבירה.

ג. הרמ"א [סימן שפח - טו] מביא דברי התשב"ץ שכתב, שאם השליח מוחזק לרשע יש שליח לדבר עבירה. והטעם מבואר בגר"א משום שרשע ודאי ישמע לו, והש"ך שם פליג וסובר שגם ברשע אין שליח לדבר עבירה.

ואפשר לתלות במחלוקת הנ"ל, אם הטעם משום שקסבור שלא ישמע לו אז ברשע שודאי ישמע לו יהיה שליחות, אבל אם הטעם משום שהתורה לא חידשה שליחות כשיש עבירה אז גם ברשע אין שליחות. וכ"כ רע"א [ב"מ י ב] שלפי סברתו גם במומר אין שליח לדבר עבירה, ולפי הסמ"ע במומר יש שליחות לדבר עבירה.

15. שערים מצויינים בהלכה

משנה גנב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ
מרשותם. נבחי' הרשב"א ובמאירי הגירסא
גנב מרשות הבעלים]. פרש"י דכשהוציאו חוץ
מרשותו נעשה עליו גנב וקנאו. והר"י מלוניל
פירש, כלומר הגביהו וקנאו ונתחייב בכפל.
וכ"כ במאירי, שהרי הגביהה קונה בכל מקום,
א"נ שלא הגביהו אלא כשהוציאו מרשות

16. נחלת משה

או שגנב חוץ מרשותם ועצח ומכר ברשותם וכו'. דהיינו
שהצדקה היתה חוץ מרשות הבעלים ועשה זה משיכה
והכניסה לרשות הבעלים ועצח וקמ"ל צ' דברים: (א) דלא
צטון שהצדקה תהי' מונחת ברשות בעלים אלא אפי' היא
מונחת חוץ מרשותו הרי היא כמונחת ברשותו ומי שגונבה
מתחייב כפל וד' וכו' ולא הוי כגונב אחר כגונב דאמרינן לעיל
סע: דהגנב השני פטור מכפל וד' וכו' לפי שלא גנב מרשות
הבעלים. (ב) דאע"פ שטבח ומכר ברשות הבעלים מ"מ חייב
ד' וכו' דכיון דלא החזירה לשם תשובה אכתי גנב הוא ומתחייב
ד' וכו'. והנה לפי מה שכתבו החוס' דיש מחלוקת חד אמר
שהוציאו לסימטה וחד אמר שהוציאו לרכ"ר ה"כ דיש כאן
מחלוקת אחד מ"ד איירי דוקא שעשה משיכה צסימטה ולא
מ"ד איירי אפי' צרה"ר.

17. שערים מצויינים בהלכה

אבל גנב וטבח ומכר ברשותם פטור. כתב הרמב"ם (גניבה פ"ב הט"ז) הגונב ברשות הבעלים הואיל והגניבה עדיין היא ברשותם פטור מן הכפל, וכן אם טבח ומכר שם ברשותם פטור. ומבואר מדבריו דרך מן הכפל פטור אבל חייב בקרן, והקשו בתיו"ט ובשושנים לדוד אמאי חייב בקרן, הא לא קני, ומפרש דכל גניבה כיון שגנבו, אע"ג דאכתי לא קני משום דברשותא דמרה איתא, אפ"ה חייב מיד בקרן, מידי דהוה אקרקעות, שהגונב קרקעות פטור מכפל וחייב בקרן, אע"ג דהגנב ודאי לא קנה הקרקע, דארעא בחזקת מריה קיימא, ואפ"ה חייב בקרן, ה"נ י"ל כן, (אבל מפרש"י (ד"ה פטור) דפטור הגנב מכלום, מבואר דלא ס"ל כן נ"י בהגהות מהריעב"ץ). וכן פרש"י במס' כתובות (לא: ד"ה ברשות). אבל ברש"י על הרי"ף כתב פטור מכפל. וכ"ה בפירוש הרע"ב. ומפרש באהבה

18. רש"י על בבא קמא דף עט/א

נתנו – [1] בעליו לבכורות בנו לכהן בה' סלעים של פדיון הבן [2] ל"א נתנו גנב לבכורות בנו ונתנו לו שם במקום שגנבו לשומר חנם ולשואל:

19. נחלת משה

נתנו לבכורות בנו או לבט"ח וכו'. פירש"י צפי' השני דנתנו הגנב לבכורות בנו או לבט"ח וכתב השמ"ק בשם גאון דצכ"ג מתחייב הגנב ד' וכו' וכדאמרין לעיל גנב ופרע צחוצו משלם ד' וכו' אבל המאירי כתב דחייב רק כפל אבל פטור מד' וכו' דלא מקרי מכר אלא אחר גניבה אבל הכא דהוי מכירה והגניבה צצת אחת לא מקרי מכירה אלא גניבה לחודה דצכ"ג שעתה קני לכ.

20. תוספות מסכת בבא קמא דף עט עמוד א ד"ה נתנו לבכורות

נתנו לבכורות בנו או לב"ח - ... וא"ת ואמאי מחייב במשיכה והא אין שליח לדבר עבירה וי"ל דהנהו לא ידעי דאתי לידיה באיסורא אלא סבורין שהיה שלו ...

21. נחלת משה

בא"ד ודברי הרב ודברי התלמיד דברי מי שומעין וכו'.
 דהתם אין יודע שהשליח יעבור אבל כאן יודע הוא
 שיקח מאחר שהוא סבור שהוא שלו וכו'. הנה הסמ"ע צ"ח
 קפ"ב ס"ק ז' ועוד אחרונים כתבו דהציאור של דברי הרב
 ודברי התלמיד דברי מי שומעין הוא דמשלה יכול לומר
 דחשנתי בלבי דכיון דדברי הרב ודברי התלמיד דברי מי
 שומעין אז מסתמא לא ישמע לי השליח וכיון שהמשלה לא
 התכוון שהשליח יעשה שליחותו ממילא לא הוי שליח חב
 הכסדר משמע ג"כ בתוס' ה"ז ומהאי טעמא אם השליח
 הי' שוגג דאין המשלה יכול לומר דחשנתי שהשליח לא ישמע

לי חייב המשלה ומהאי טעמא פסק הרמ"א בחו"מ סי' שפ"ח
 סעיף ע"ו דמי ששלח שליח למסור אם השליח הוחזק לעשות
 חייב המשלה ואין לומר אין שליח לדבר עבירה הואיל והוחזק
 בכך, והנה הקשה הקל"ח צ"ח שמי"ח ס"ק ד' מהא דאמרין

וכו"נ נהקשות על הרמ"א. ועוד קשה אם נפרש דכוונת
 הרמ"א דכל עבירה אם הוחזק השליח בכך יש שליח לד"ע
 א"כ מי שאומר למחלל שבת לעשות חובה מלאכה בשבת יהי
 חייב המשלה מיתה חב דבר שלא נשמע מעולם. לכן י"ל
 דהרמ"א חייבי רק לעין מוסר דחייב מטעם גרמי וע"ז אומר
 הרמ"א דאם השליח הוחזק בכך חייב המשלה דכיון דהשליח
 הוחזק בכך א"כ הוי צרי הזיקא וחייב המשלה מטעם גרמי
 והא דסיים הרמ"א "ואין לומר דאין שליח לד"ע הואיל והוחזק
 בכך" כוונתו דאין המשלה יכול לומר דסבור הייתי שלא ישמע
 לי וא"כ לא הוי צרי הזיקא דכיון דהוחזק בכך א"כ יודע
 המשלה שהשליח ישמע לו אבל לעולם בכל עבירות שייך הסדרה
 השניה שכתנתי דאין המשלה חייב דהואיל והשליח פשע.

דלא ילפינן שליחות בכל התורה אלא מגירושין ותרומה וקדשים
 לית לן לרצונו אלא דומיא דהכך דלית צדו עבירה משא"כ
 היבא דאיכא נד עבירה לא הוי דומיא דהכך ולא אמר חורב
 שלח לחקלה ע"ש ולפ"ז היבא דאיכא נד עבירה אין בכלל
 דהין של שליחות וממילא אף בשוגג אין שליח לד"ע.

22. שערים מצויינים בהלכה

ענף ג) לר' יוחנן [ב"מ מז:] דס"ל משיכה אינה
 קונה מה"ת רק כסף, איך יתחייב הגנב בקנין
 משיכה, ודוחק לומר דזה אינו רק מדרבנן
 דתקנו משיכה גם במכירה, ועי' בתוס' מס'
 ע"ז (עא: ד"ה ואי ס"ד) שהרגישו בזה, אך
 התוס' לשיטתייהו שכתבו שם, דבמתנה
 דליכא כספא קנה מה"ת במשיכה להיות חייב
 באונסין, אך לשיטת הרמב"ן [הובא בשטמ"ק
 שם] שחולק על התוס', אכתי קשה, ומזה
 מוכח כסברת הנוב"י (מהד"ת או"ח סי' סג)
 דבמציאה והפקר לכו"ע קונה במשיכה
 מה"ת, ולפ"ז גזלן חייב במשיכה, משום דזה
 ראוי להיות קנין עכ"פ במציאה והפקר.

הגביהו או הוציאו מרשות בעלים ומתחייב.
 הקשה בבאר יצחק (או"ח סי' ד סוף

23. תוספות מסכת בבא קמא דף עט עמוד א ד"ה תיקנו משיכה

תיקנו משיכה בשומרין או לא – [1] הא לא מבעי ליה אי משעת משיכה [או משעת מלאכה] מתחייבים כל חד וחד כדיניה שומר חנם בפשיעה ושומר שכר בגניבה ואבידה ושואל באונסין דפשיטא דמשעת משיכה מתחייבים דאם לא כן מאימתי דבהשואל (ב"מ דף צח: ושם) תנן אם אמר לו השואל שלח ושלחה ומתה חייב ובגמרא אמר פרה במשיכה ובשמעתין דשואל קורדום (שם צט.) אמר אי לאונסים מ"ש פרה דמשעת שאלה [2] אלא אור"י דמבעי ליה בשואל ושוכר אי מצי משאיל ומשכיר למיהדר ביה אפי' משך עד שיתחיל במלאכה או לא דאיכא למ"ד גבי שואל קורדום מחבירו ביקע בו קנאו לא ביקע בו לא קנאו ומצי משאיל הדר ביה וכן בפרה עד שיעשה בה מלאכה ...

24. נחלת משה

בא"ד חי מצי משאיל ומשכיר למיהדר ביה אפי' משך עד שיתחיל במלאכה וכו'. לכאורה לריך להבין למה גבי לוקח סגי במשיכה בעלמא וכן לענין להתחייב באונסין סגי במשיכה בעלמא ורק לענין שואל ושוכר אנו רוצים לומר שיכול המשאיל והמשכיר למיהדר ביה עד שיתחיל במלאכה. וההסבר הוא דלענין לוקח כיון דמכניס לרשותו חזין שהוא הצעלים וממילא חייב קנין וכן לענין להתחייב באונסין כיון דמכניס לרשותו הרי הוא לריך להיות חייב בשמירתו אבל גבי שואל ושוכר הרי הם אינם קונים את גוף החפץ ורק הם מקבלים זכות שימוש בחפץ וממילא יש סברא לומר שבמשיכה בעלמא לא חזין שיש לו זכות שימוש בחפץ דבעלמא לענין לקנות גוף החפץ חזין עיי' במשיכה שגוף החפץ שלו אבל כאן הרי השואל והשוכר בעלמא חומרים שהחפץ אינו שלהם ורק הם רוצים שיהי' להם זכות שימוש בחפץ וזה יש סברא לומר שרק אם הם מתחילים במלאכה חזין שיש להם זכות שימוש בחפץ.

25. דבר יעקב מסכת בבא קמא דף עט עמוד ב

א [מטלטלי בני שטרא ניהו - הראשונים מבארים כמה טעמים למה לא מהני שטר למטלטלין].
א. הר"ן והריטב"א [ב"ב עו א] מבארים דשטר מהני רק לקרקע ועבד שאפשר לסיימן בתוך השטר אבל מטלטלין א"א לסיימן בשטר. וכוונתם דבקרע אפשר לכתוב בשטר מקומו של הקרקע וממילא אפשר לדעת מתוך השטר באיזה קרקע מיירי, וכן בעבד אפשר לכתוב שמו של העבד, אבל מטלטלין א"א לכתוב ולציין זהותם בתוך השטר.
בשי"ר' אלהן [ב"מ סימן לט - ה] מקשה שאפשר גם במטלטלין לכתוב סימנים מובהקים. [כמש"כ הקו"ש ב"ק אות פד]. וי"ל דמ"מ הרבה מטלטלין שנראים אותו דבר א"א לסיימן ולכתוב סימניהם ולכן לא מהני שטר לכל המטלטלין.
ג. הרשב"א [כאן ובב"ב שם] מבאר דשטר הוי גזה"כ, ורק מצינו גזה"כ לגבי קרקע ועבד ולא לגבי מטלטלין. הקו"ש [שם] מקשה תיפוק ליה שלא שייך שטר במטלטלין כיון שא"א לסיימן. ותירץ דיש מטלטלין שאפשר לכתוב סימנים מובהקים של החפץ.

26. חידושי הראב"ד על בבא קמא דף עט/ב
והא לא משך לא כגון שהכניסה במקל והכניסה שם, וקמ"ל דיער מקום משיכה הוא.

27. חידושי הרשב"א על מסכת בבא קמא דף עט/ב
שהכניסה במקל. ופי' הראב"ד ז"ל דהא קמ"ל דיער מקום משיכה. ואינו מחזור בעיני, דפשיטא דלא גרע מסימטא. אלא קמ"ל דאף על גב דראוהו כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא, כדמקשינן ומפרקינן וכיון דראוהו גזלן הוא כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא. ואיכא למידק וכי כל שיש עדים לאו גנב הוא. והאמרין לעיל בפרק הכונס צאן לדיר (נז, א) דלסטים מזויין גנב הוא. ומיהו לספרים דגרסי התם שאני לסטים מזויין דכיון דמיטמר מאינשי גנב הוא, לא תיקשי מההיא. והראב"ד ז"ל תירץ דשאר גנבים בשעה שהולכין לגנוב אין יודעין אם יפגע בהן אדם רק ביציאתן לפיכך הם גנבים, אבל זה שיודע שרואין אותו וגנב הרי זה כגזלן, ואפ"ה כיון דמיטמר מינייהו גנב הוא:

28. נחלת משה

כיון דהא מטמרי מנייהו גנב הוא וכו'. לכאורה קשה וכלא
אנשים רואים אותו וכו' רואה אותו ואעפ"כ גונב
א"כ חזין דהוא אינו מפחד מהם וי"ל דאיידי שלקח את
הכספה וברח עמה למקום מחבוא ועצמה או מכרה ואעפ"כ
שראוהו אנשים איך שהוא גונב מ"מ כיון דאינו מחזיק הכספה
לעיני כולם חלה בורח עמה ומתחבא מקרי גנב. וזהו שהגמרא
אומרת וכלא גזלן כיכי דמי וכייו דכיון דאמרין דאפי'
אם רואים אותו שהוא גונב וכו' ג"כ יודע שרואין אותו
ואעפ"כ מקרי גנב א"כ גזלן כיכי דמי ומתחבא ר' אבא כגון
בניהו בן יחידע שגזל את החנית ולא ברח עם החנית
אלא החזיק את החנית לעיני כולם.

29. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף עט/ב
(פה) ה"ד גזלן, כגון בניהו ובעלי שכם. וקשה דא"כ שולח יד בפקדון והבעלים לא ידעו, וכן שואל שלא מדעת אמאי הוי גזלן ולא גנב, ושמא י"ל דגנב לא הוי אלא היכא דמיטמר נפשיה במתכוין ואילו ראו הבעלים לא היה לוקח אבל בשואל שלא מדעת אינו מתכוין לעשות בסתר אלא שבמקרה לא נזדמן אדם בשעת מעשה:

30. ביאור אגדות חז"ל

התורה ניתנה גם להורות תשובה לעוברי עבירה. ענין הקנסות הוא ללמד את
ערך העבירה "אם בעולם הזה כך מענישים, לעולם הבא על אחת כמה וכמה".
משום זה שונים קנסות שבתורה משאר עונשים שבעולם, כי אפשר להפטר
מהם, כמו מודה בקנס, או פטור מלקות ומיתה אם לא יקבל עליו התראה,
וכדומה. כי עיקר דין העונש הוא למען ילמד החוטא מזה.
[אולי זה גם מן הטעמים אשר קצת קנסות חלים רק באופן מיוחד פרטי.]
כגון כפל שהוא דוקא בגנב ולא בגזלן, (משום העבירה הנוספת של "עשה עין
של מעלה כאילו כביכול אינה רואה") ותשלומי ארבעה וחמשה, שחייב דוקא
בגנב שור או שה (אולי משום שגנב מין הראוי ליקרב על גבי המזבח) עונשים
אלה באים ללמד לנו כיצד מכפיל ומעמיק הרשע את הגיהנום שלו כשמתעלם
מהשגחת ה' התמידית.
(מכתב מאלחור ג' 297)

31. מהרש"א על בבא קמא דף עט/ב

גמ' מפני מה החמירה תורה בגנב כו' וכתוב כי עזב ה' וגו'. הגנב כיון שירא מדין של מטה ואינו ירא מדין של מעלה הרי הוא כופר בהשגחה ובשכר ועונש של מעלה אבל הגזלן אינו כופר בכל זה שהרי גם מדין של מטה שהוא רואה בחוש אינו ירא אלא שהוא מחשיב לו מה שהוא נשכר בגזילו יותר ממה שהוא מפסיד בעונש של מעלה ושל מטה ודו"ק:

32. חדושי אגדות [ספרי המהר"ל] מסכת בבא קמא דף עט עמוד ב

וזה לא השווה וכו'. כי החוטא נגד השם ית' מצד אלהותו הוא יותר גדול ממי שהוא חוטא שלא מצד אלקותו יתברך, לכך הגנב שהוא חוטא ואינו שם השם יתברך לנגד עיניו זה חוטא מצד אלקותו יתברך לכך עונשו יותר לפי ששם עין של מעלה כאלו אינו רואה.
ואם תאמר הרי אמרו (חגיגה ט"ז א') מי שיצרו מתגבר עליו ילבש שחורים וילך למקום שאין מכירין אותו ויעשה רצונו ואל יתחלל שם שמים בפרהסיא ואם כן למה גנב עונשו יותר גדול כיון דבסתר עשה, ואין זה קשיא דגבי גנב מי יימר שלא יהיה נמצא אצלו הגניבה כדכתיב אם המצא תמצא בידו הגניבה וגו' אי נמי בחגיגה מוקי ליה כשאין יכול לכופ את יצרו ומשום כך ילך למקום שאין מכירין, אבל בלאו הכי עונשו חמור העושה עבירה בסתר.

33. ביאור אגדות חז"ל

מפני מה החמירה התורה בגנב יותר בגזלן פירוש דהרי מצד סברא חיצונה יותר יש להחמיר בעובר עבירה בפרהסיא מבצנעא כדאיתא בעבירות שבין אדם למקום דאיכא בפרהסיא חלול השם יותר. ולא קמקשה מפני מה הקילה תורה בגזלן יותר מבגנב משום דבאמת בגזלן אין כאן קולא כלל כיון שצריך להחזיר על כל פנים כעין שגזל והוא שורת הדין מה שאין כן בגנב שצריך לשלם יותר ממה שגנב הוא מצד החומרא לזה מתרץ שזה הוה כבוד עבד לכבוד קונו ואף שעובר עבירה בפרהסיא ליכא חלול השם כולי האי כי לא ילמדו ממנו הבריות

כיון שהוא מן המצות המושכלות רק שהוא גוזל למלאות נפשו. משא"כ בשאר עבירות בפרהסיא איכא חלול השם יותר.

(עיון יעקב)

34. ביאור אגדות חז"ל

תניא א"ר יוחנן בן זכאי בא וראה כמה גודל כבוד הבריות. שור שהלך ברגליו חמשה, שה שהרכיבו על כתיפו ארבעה וברש"י שה שהרכיבו הגנב על כתיפו וזלזל את עצמו בו לפיכך היקל הקב"ה עליו בתשלומין ע"כ.

וע"ז היה אומר הסבא זצוק"ל אף שבעצמו אינו מרגיש כלל וגם בריוח שפחות מזה היה מזלזל בעצמו. כי הלא בגנב עסקין ומכל מקום התורה הרגישה בעלבון שלו ולכן הקילה עליו בתשלומין. דבאמת אף שהורגל וזלזל בעצמו יותר מזה מכל מקום בפנימיות הרי הוא מרגיש ויש כאן בזיון לבן ישראל וחסה עליו תורה, על אחת כמה וכמה צריך להיות זהיר בכבוד ולהשתתף בצערן אפילו מעלבון כזה שאינו מרגיש. והאמת דאף הפשוט שבפשוטים יש לו הרגש גדול והתורה תובעת ממנו.

(משנת ר' אהרן חלק ג' עמ' קנ"ב)

35. ספר מורה נבוכים - חלק ג פרק מא

ואמנם היות הגזול' לא יחויב לשלם דבר נוסף על צד הקנס, (שה'חומש' אינו רק 'לכפרה' על שבועת השקר, אבל על גזלתו אינו מוסיף כלום) - הוא מפני מיעוט מציאות הגזל, שנוק הגנבה יותר נמצא מן הגזל - שהגנבה אפשר בכל מקום, והגזל אי אפשר בתוך המדינה כי אם בקושי. ועוד - שהגנבה אפשר בדברים הגלויים ובדברים המוצנעים ונשמרים, והגזל אי אפשר אלא בנגלה; ואפשר לאדם להשמר מן הגזל ולעמוד כנגדו, ואי אפשר כן עם הגנב. ועוד - שהגזלן ידוע ויבוקש וישתדלו להוציא מידו מה שלקח, והגנב אינו ידוע. מפני אלו הסיבות כולם חייבו ה'גנב' 'קנס', ולא חייבו ה'גזלן' קנס:

36. שערים מצויינים בהלכה

משנה אין מגדלין בהמה דקה בארץ ישראל. פרש"י משום ישוב א"י, שמבעיר את השדות, וכל שדות א"י סתמן דישאל נועי ברמב"ם נזק"מ פ"ה ה"ח. וכתב ביש"ש דה"ה חיה דקה [ע"י לקמן פ.]. והקשה במלאכת שלמה, א"כ היכי משכחת דיני תשלומין ד' וה', הא בחור"ל אין דיני דיני קנסות, ומפרש דמיירי במדבריות של א"י ובחורשין, דהא מגדלין שם בהמה. וכ"כ בשטמ"ק בשם גאון, דבמדברות של א"י ליכא תבואות וליכא הפסד. וכ"כ בכפתור ופרח (פ"י) דבמדברות מותר, והביא ראיה מדוד שהיה רועה צאן, וכתוב (שמאל א יז-כח) "ועל מי נטשת מעט הצאן ההנה במדבר וגו'". וכ"ה בהדיא בתוספתא (פ"ח ה"ד) ומה אני מקיים "לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים וגו'", במדברות שביהודה. וכ"כ הרמב"ם (נזק"מ פ"ה ה"ב) דאסור לגדל במקום שדות וכרמים אלא

ביערות ובמדבריות שבא"י. וכתב בשו"ע (י"ד סי' שי, חו"מ סי' תט) דהאידנא שאף בא"י אין רוב שדות של ישראל, מותר לגדל בהמה דקה אפי' בא"י, וכתב בביאור הגר"א דהטעם משום ישוב א"י. אבל בספר כפתור ופרח (פ"י) כתב דגם בזה"ז אסור, וטעמא משום שהוזהרנו בהפסדה ונצטוינו בישובה כל הימים, ואע"פ שאין הארץ בידינו. ועי' בהעמק שאלה (סוף פ' ויגש) דמלשון השו"ע משמע דבאין לישראל שדות בא"י מותר, אבל אי הוה מעט ודאי אסור, והא דפרש"י דכל שדות א"י סתמא דישאל תמוה. אבל בכפתור ופרח הביא הנוסח ברש"י וכל שדות א"י דישאל הן, פי' דשייך לישראל.

37. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף עט/ב

(פו) אין מגדלין בהמה דקה בא"י. בשו"ע כתב, דהאידנא מותר לגדל, אבל בס' כפתור ופרח פ"י כתב דגם בזה"ז אסור, והנה בתוס' כתבו, דלרעות גם בהמה גסה אסור דרועה שאמרו אחד רועה בהמה גסה, וקשה דהא דפסול לעדות הוא מפני שחזקתו שרועה בשדות אחרים, ואיזה ראיה יש מזה שאסור לרעות בשדה ידיה, ולענין זה"ז עיין בב"י סימן ל"ד ובבדק הבית שם:

38. קובץ שעורים ח"א - מסכת בבא קמא דף עט/ב

(פו) אבל מגדלין בהמה דקה בסוריא. וצ"ע מאי נ"מ בזה הא אמרינן בגמ' בבל כא"י מפני שהשדות הן של ישראל, וכן להיפוך בא"י אם השדות אינן של ישראל כמו בזה"ז מותר לגדל, וא"כ אינו תלוי כלל בקדושה ולא קדושה, וע"כ הטעם בסוריא מפני שאין השדות של ישראל, ואפשר כיון שגזרו חכמים שלא לגדל בא"י, ואי ס"ל שמיה כיבוש וסוריא היא בכלל א"י ראוי לומר לא פלוג אפילו אם אין השדות של ישראל, אבל א"כ תיקשי דגם בזה"ז ליתסר דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו אפילו בטל הטעם, וע"כ צ"ל, כיון דמותר לגדל בא"י בחורשין ובמדבר אלמא שלא גזרו אלא במקום ששייך הטעם ולא אמרינן לא פלוג:

דף עט ע"ב; משנה: אין מגדלין בהמה-דקה בארץ-ישראל.

בטור (ח"מ סימן תט): מפני שהבהמה-דקה דרכה לרעות בשדות אחרות והיזקה מצוי, תקנו חכמים שלא יגדלנה האדם במקום שדות וכרמים וכו', ומיהו עיקר תקנה זו לא נתקנה אלא על ארץ-ישראל וכו'. וכתב הב"י בספר "בדק-הבית" (סימן לד) וז"ל: האידנא דליכא לישראל שדות בארץ-ישראל נראה לי דמגדלי בהמה-דקה בארץ-ישראל נמי כשרים לעדות, ובשו"ע (סימן זה סעיף א) כתב המחבר: והאידנא שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ-ישראל שדות נראה דשרי, עכ"ל.

נשאלתי אם בזמננו אנו מותר לגדל בהמה-דקה בארץ-ישראל, שהרי טעם זה של השו"ע שאין מצוי שיהיו לישראל בארץ-ישראל שדות אינו קיים כהיום שבחסדי השי"ת שגאלנו מעול הגוים ורוב ארץ-ישראל היא ביד ישראל, ולכאורה יש לומר דחזר האיסור למקומו אחרי דעכשיו מצוי שדות בידי ישראל. והשכתי, שלדעתי יש לדון בענין זה להיתרא ולומר דכיון שבמשך הזמן נתבטל האיסור והותר לישראל לגדל בהמה-דקה בארץ-ישראל שוב אינו חזר הדבר לאיסורו, והואיל ופעם אחת נתבטלה גזירת חכמים כבר נפקע האיסור לגמרי ונתבטלה התקנה לעולם וצריך מנין חדש לאיסורו, וכל זמן שלא נגזר מחדש הרי הוא כגזירה חדשה שאין עושין מעצמנו גזירות חדשות.

והבאתי מקור לדבר זה מירושלמי (סנהדרין פרק ג ה"ה) דאיתא שם: טייב בזמן-הזה מהו רבי ירמיה סבר מימר בטל הדין בטל גזירתא רבי יוסי סבר מימר לעולם הגזירה במקומה עד שיעמיד בית-דין אחר ויבטלנה. ופירש שם ה"קרבן-עדה" וז"ל: 'טייב בזמן-הזה' אמתניתין דשביעית קאי דתנן התם שדה שנטייה לא תזרע למוצאי-שביעית, אבל משום ארנות המלך התירו לזרעה במוצאי-שביעית, ומיבעיא-ליה עכשיו שבטל האונס, שדה שנטייה בשביעית מותרת או לא. ועל-זה אומר רבי ירמיה בטל הדין אף על פי שבטל הגזירה, כלומר תקנת-חכמים שגזרו איסור שמיטה אף בשביעית בזמן-הזה שנתבטלה מחמת האונס שהתירו לחרוש, השתא שנתבטל האונס מותרת לזרעה שכבר נתבטלה התקנה, לישנא אחרת בטל הדין, כלומר עבר האונס אפילו הכי בטלה גזירת חכמים כיון שנתבטלה פעם אחד שהרי התירו לחרוש בטלה לעולם, ורבי יוסי סבר מימר לעולם הגזירה במקומה עומדת עד שתבטל ע"י בית-דין אחר, אבל זו לא נתבטלה ע"י בית-דין שלא התירו אלא מפני האונס ואין זה קרי ביטול בית-דין, עכ"ל ה"קרבן-עדה".

הנה דעת רבי ירמיה בירושלמי דאם בטלה פעם אחת הגזירה מאיזו סיבה שהיא, נתבטלה הגזירה לעולם ושוב אינה חוזרת מעצמה, והוא-הדין בנידון-דין נמי מכיון שבטלה הגזירה של גידול בהמה-דקה בארץ-ישראל, שוב אינה חוזרת מעצמה דמשהותרה הותרה, ואף לרבי יוסי שחולק שם על רבי ירמיה יש לומר דלא פליג, אלא משום דשם לא היה היתר גמור אלא שהקילו משום אונס, ובכגון זה סובר רבי יוסי שזה לא נקרא שנתבטלה התקנה פעם אחת, אבל בנידון-דין שהותר משום דבטל הטעם, אפשר שזה נקרא שנתבטלה התקנה, ואולי גם רבי יוסי מודה בזה דכיון שנתבטלה הגזירה פעם אחת נתבטלה לעולם ושוב אינה חוזרת מעצמה, ואפילו אם נאמר שרבי יוסי חולק אף בנידון זה, מכל-מקום יש לומר דכיון שנחלקו אמוראים בדבר זה ולא הוכרעה ההלכה אין זה אלא ספק תקנה מדרבנן שמותר.

ואין להקשות מהא דאיתא בגמרא (ר"ה דף יח ע"ב) בענין גזירת ארבע הצומות: בזמן שיש שלום יהיו לששון ולשמחה, יש שמד יש צום. אלמא שאף על פי שנתבטלה הגזירה פעם אחת בזמן שהיה שלום, מכל-מקום חזרה אחר-כך לאיסור בשעת השמד, דיש לומר דשאני התם שלכתחילה היתה כך תקנת הנביאים שבזמן שיהיה שלום לא יתענו ואם יחזור השמד למקומו יחזור הצום, וכן

מצאתי להדיא בתשב"ץ (חלק כ סימן רעא) שכתב וז"ל: מתקנת הנביאים אנו חייבים בכל אותן חומרות וכו' שכך תקנו הנביאים דהיכא דליכא שמד לא רצו אין מתענין, ואם שמא יחזור השמד למקומו יחזרו הצומות למקומן, עכ"ל.

40. שערים מצויינים בהלכה

לא יגדל אדם את הכלב וכו'. הא דנקט אדם, מפרש בשושנים לדוד, כלומר בזמן שאינו אלא לשמירת ביתו לבה, לאפוקי עיר הסמוכה לספר שאז הוא שמירה לרבים דשרי כדאיתא בגמרא, ועי"ש עוד טעם.

1. ביאור אגדות חז"ל

אמר להם זה השווה כבוד עבד לכבוד קונו וכו' והנה לפי זה מי שהולך בעולם ועושה מעשיו כאילו אין ה' רואה ומתחשב רק עם בני אדם הלא זהו הגנב שחייבתו תורה בעונשים גדולים כפל וד' וה' ועתה שאלו לעצמכם מי מאתנו היה רוצה להיתפס בתורת גנב אבל אם בחושך מעשינו ואין אנו יודעים שיש גבוה על גבוה שומר ומביט לכל מעשיו אי"כ כפחותי הננו כפחותי הגנבים.

✓ מספרים הגר"א מווילנא זצ"ל נסע פעם אחת עם עגלון, באמצע הדרך ראה העגלון שדה מלאה עם חבילות של שחת – מאכל הסוסים – והעגלונים מקילים הרבה פעמים בגזל עכו"ם בפרט בדבר קטן כשחת, לכן החליט לקחת חבילה אחת לסוסו ולזה העמיד את העגלה וירד לשדה והסתכל כה וכה ובראותו שאין איש, אולם פחד אולי בינתים מי שהוא יקרב ויראה אותו, לזה פנה אל הגאון ואמר ר' איד – כנראה לא ידע מי הוא – אם תראו את מי שהוא מביט לצדי תאמר לי, ובדברים אלו התחיל לגשת אל החבילה אולם לא הספיק לקחתה כששמע פתאום את הגאון צועק "חדל חדל רואים רואים" העגלון נבהל וחזר תיכף לעגלתו והתחיל להמשיך את הסוס, אחרי רגעים אחדים חזר לאחריו וראה שאין איש בכל הסביבה, אז פנה להגאון ושאל מה צעקתם "רואים" הלא לא נראה שום בריה כאן "כן כן" ענה לו הגאון "אבל הקב"ה מן השמים משקיף ורואה היטב מעשיך". בני תורה צריכים להתלמד

מושגחים, וכל מה שיזכור אדם מזה יותר, ישתפרו מעשיו ומחשבותיו, וזהו גדר כל בן תורה מתלמידיו של אברהם אבינו.

(מאורי שערים עמ' ק"ט)

41. דף על הדף מסכת בבא קמא דף עט עמוד ב

כ"ק אדמו"ר בעל הפני מנחם מגור זצ"ל הגיד, שבמס' ברכות (כח ע"ב) איתא שכשחלה ריב"ז ונכנסו תלמידיו לבקרו אמרו לו ברכנו, אמר להם יהי רצון שיהא מורא שמים עליכם כמורא בשר ודם, אמרו לו תלמידיו עד כאן, אמר להם ולואי, תדעו כשאדם עובר עבירה אומר שלא יראני אדם, ואמר דרבנן יוחנן בן זכאי הוא לשיטתו כאן, דכאשר אדם פוחד מבשר ודם ולא מפחד מהקב"ה זה יותר גרוע מאם אינו מפחד משניהם, וע"כ ברכם שיהא להם מורא שמים כמורא בשר ודם דהעיקר היא שלא יהי' להם מורא שמים פחות ממורא בשר ודם, שזה הרבה יותר גרוע מאשר אין לו מורא מאף אחד.

...

החידושי הרי"ם ז"ל (הובא בליקוטי יהודה פ' משפטים) ביאר דהיינו טעמא נמי דגנב שאין לו נמכר בגנבתו, אבל גזלן אינו נמכר לעבד, והוא מזה כנגד מזה שהואיל והגנב מחשיב עליו יותר מוראו של בשר ודם ממורא שמים, לכן מוכרים אותו לעבד, תחת מוראו ואדנותו של בשר ודם, משא"כ גזלן וכו"ל.